

УДК 37(09)(477)

Дука Т.М.

Нормативно-правове забезпечення історико-краєзнавчої діяльності у змісті роботи піонерської організації України

(60-ті рр. XX ст.)

Уманський державний педагогічний університет,

Умань, Садова 28, 34533

Duka T.

**REGULATORY FRAMEWORK LOCAL HISTORY ACTIVITIES
OF THE CONTENTS PIONEER ORGANIZATION OF UKRAINE**

(60-ies of XX century)

Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova 28, 34533

Анотація. У роботі проаналізовано нормативні документи, які скоординували історико-краєзнавчу діяльність піонерської організації України в період 60-х рр. XX ст., здійснено спробу висвітлення основних тенденцій розвитку історико-краєзнавчих заходів досліджуваного періоду, спрямованих на ознайомлення піонерів з історією рідного краю.

Ключові слова: піонерська організація, історико-краєзнавча діяльність, екскурсійно-туристична станція, постанови, накази, рішення, методичні вказівки.

Abstract. In this paper we describing the use of regulations activities of local historical pioneer organization in Ukraine during the 60's of the twentieth century, attempt to cover the main trends of local historical events studied period aimed at exploring the history of the pioneers of the native land.

Key words: Pioneer organization, local historical activities, tours and travel station, regulations, orders, decisions, guidelines.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток освіти базується на оптимальному співвідношенні традиційних та інноваційних освітніх моделей, тому що тільки на основі знань та досвіду попередніх поколінь, з'являються нові ідеї.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговує на увагу проблема дослідження патріотичного виховання дітей засобами історико-краєзнавчої роботи, яка останнім часом стала досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історико-краєзнавчої діяльності в роботі піонерської організації певною мірою висвітлено в ряді праць сучасних дослідників (М. Маругін, М. Соловей, О. Столяренко та ін.).

Проте недостатньо дослідженими залишаються питання, що торкаються проблеми нормативно-правових документів, які скоординували історико-краєзнавчу діяльність піонерської організації України в 60-х рр. ХХ ст.

Формулювання мети статті та завдань. Мета та завдання статті полягають у дослідженні питання нормативно-правової бази історико-краєзнавчої діяльності піонерської організації України 60-х рр. ХХ ст., висвітленні основних тенденцій розвитку історико-краєзнавчих заходів досліджуваного періоду, спрямованих на формування в дітей патріотичних почуттів до свого краю та держави.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що пріоритетним напрямом державної політики СРСР було патріотичне виховання підростаючого покоління засобами історико-краєзнавчої діяльності в роботі піонерської організації. Тому в 60-ті рр. ХХ ст. постало питання активного пошуку ефективних моделей у цьому контексті. Зміст історико-краєзнавчої діяльності визначався часом, державними і громадськими установами та організаціями, які окреслювали мету, задачі та підходи щодо її реалізації.

Період 60-х рр. ХХ ст. відзначився виданням ряду нормативних документів, які спрямовували історико-краєзнавчу діяльність, організацію

пошукового руху з вивчення та увічнення пам'яті загиблих радянських воїнів тощо.

Нормативні документи конкретизувалися в рішеннях Ради Міністрів УРСР, відповідних міністерств і відомств, місцевих партійних органів, профспілок, комсомольських організацій і були обов'язковими для виконання колективами навчальних закладів та піонерської організації.

На той час піонерів виховували як «гідних продовжувачів революційних, бойових і трудових традицій партії і народу», що означало успадкування позитивних моральних якостей знаних людей країни.

Слід наголосити, що на XIV з'їзді ВЛКСМ комсомольський актив окреслив основні завдання перед піонерською організацією. У резолюції з'їзду зазначалося, що в діяльності піонерської організації необхідно активізувати роботу з підготовки до святкування 40-річчя Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна, внаслідок чого діяльність піонерських загонів і дружин наповнилася пошуковою романтикою, цікавими справами, змаганнями за право називатися загonom, дружиною, супутником семирічки.

Водночас, на XXII з'їзді КПРС (1961 р.), було наголошено на «важливості виховання підростаючого покоління на героїчних традиціях революційної боротьби, на прикладах самовідданої праці робітників, колгоспників, інтелігенції»: «Наше молоде покоління, – зазначав у звітній доповіді Генеральний секретар ЦК КПРС М. С. Хрущов, – не обійшло увагою тієї великої Школи Життя і боротьби, яка випала на долю старшого покоління... Тому важливо, щоб наше молоде покоління знало історію країни, боротьби трудящих за своє визволення, героїчну історію Комуністичної партії, виховувалися на революційних традиціях нашої партії, нашого робочого класу. Головне завдання Ленінського комсомолу – виховання юнаків і дівчат на героїчних традиціях боротьби, на прикладах самовідданої праці робітників, колгоспників, інтелігенції...» [5, с. 27].

Окрім того, пошвавлення в історико-краєзнавчій роботі піонерської організації України викликав наказ «старих» більшовиків, опублікований на

початку листопада 1962 р. у республіканських піонерських газетах, який закликав піонерів узяти участь у туристсько-краєзнавчій експедиції піонерів та школярів, приуроченій святкуванню 60-річчя Комуністичної партії Радянського Союзу. У своєму зверненні шановані земляки спрямовували дітей збирати реліквії революційної слави, записувати спогади учасників революційних подій, під час походів та екскурсій: «Пам'ятайте: жодне місце бойової слави, імена героїв, що загинули за народне щастя, їхні могили не можуть бути забутими! Проводьте урочисті марші до могил борців революції, героїв громадянської і Великої Вітчизняної воєн. Сприяйте встановленню обелісків, меморіальних дощок. Сміливіше виходьте на дорогу трудового життя, включайтеся у трудові справи нашого народу» [3, с. 139].

Зазначимо, що особливе місце в історико-краєзнавчій діяльності піонерів періоду 60-х рр. ХХ ст. належало Всесоюзним експедиціям піонерів та школярів, які було організовано та проведено за підтримки редакції газети «Пионерская правда» та Центральної дитячої екскурсійно-туристичної станції.

Під час експедицій в Україні проходили краєзнавчі ігри, якими керували обласні екскурсійно-туристичні станції спільно з обласними відділами освіти. Так, на початку грудня 1959 р. в Черкаській області екскурсійно-туристичною станцією було розроблено та розіслано умови краєзнавчої гри «Вивчайте Черкащину», в яких зазначалося, що гра складалася з трьох завдань: першим завданням була краєзнавча вікторина, другим – літературно-краєзнавча вікторина, третім – опис Черкащини в майбутньому [1, арк. 2].

Окрім того, екскурсійно-туристичними обласними станціями було розроблено та розіслано до шкіл областей методичного листа «Про туристично-краєзнавчу експедицію піонерів і школярів «Ім'я В. І. Леніна на карті Батьківщини», присвяченої 90-річчю з дня народження В. І. Леніна», в якому окреслювалися зміст і методики проведення історико-краєзнавчих форм роботи [1, арк. 3].

Зауважимо, що керівні органи СРСР постійно працювали над ідеологією в усіх напрямках роботи з підростаючим поколінням, тому на III Пленумі

ЦК ВЛКСМ (10 липня 1963 р.) було прийнято Постанову «Про чергові завдання ідеологічної роботи партії з комсомольськими організаціями з виховання підростаючого покоління на сучасному етапі будівництва комунізму». У документі було сформульовано такі завдання: «Комітетам комсомолу необхідно постійно виховувати у юних ленінців священну повагу до ратних і трудових подвигів батьків. Рекомендувати комсомольцям і піонерам активно брати участь у створенні героїчної та трудової історії заводів, колгоспів, радгоспів, міст. Турбота про революційні та історичні пам'ятки, могили загиблих воїнів – почесний обов'язок комсомольської організації» [5, с. 139].

Новою хвилею в піднесенні історико-краєзнавчої діяльності серед піонерів України 60-х рр. ХХ ст. були історико-краєзнавча гра «Палатка червоних слідопитів» та краєзнавча вікторина «Назустріч 60-річчю КППС» (1963 р.), організовані за підтримки республіканської екскурсійно-туристичної станції спільно з газетами «Зірка» та «Юный ленинец» [6, с. 170].

Окрім того, Міністерством освіти було розроблено Наказ «Про участь шкіл та позашкільних установ в Міжнародній кампанії по пам'ятниках культури» (№138, 16.07.64 р.). Цей документ спонукав піонерську організацію до нових активних дій. Згідно з наказом, до шкіл та позашкільних установ було розіслано розпорядження на виконання наказу «шляхом залучення піонерів України до роботи по впровадженню та збереженню пам'ятників культури, використанню революційних та історичних пам'ятників» [4, арк. 2-3].

Разом з тим, у зв'язку з підготовкою України до святкування 20-річчя Перемоги над фашизмом у роки Великої Вітчизняної війни, історико-краєзнавча діяльність піонерської організації набувала більш організованого, цілеспрямованого, масового та глибокого змісту. Тому ЦК ВЛКСМ було прийнято Постанову «Про Всесоюзний туристський похід молоді по місцях бойової слави радянського народу» (25 травня 1965 р.). Відповідно до Постанови було прийнято Положення «Про організацію походу», в якому було затверджено склад Центрального штабу походу, під керівництвом Маршала Радянського Союзу В. Чуйкова та проголошено звернення до підростаючого

покоління, в якому зазначалося: «Дорогий товаришу! Далеко не всі сторінки героїчної боротьби радянських людей сьогодні розкрито. Вони чекають невтомних дослідників... Ми чекаємо від вас, юні слідопити, що ви поповните новими експонатами музеї, встановите нові обеліски і впорядкуєте біля могил полеглих героїв, створите кінофільми і фотовиставки, запишете спогади учасників Великої Вітчизняної війни...» [6, с. 17].

Тому зміст Постанови VIII Пленуму ЦК ВЛКСМ (28 грудня 1965 р.) спонукав піонерську організацію України до наступних активних пошукових дій. Зокрема, в документі було наголошено: «оточити увагою братські могили, героїв, продовжити роботу з упорядкування пам'ятників, обелісків, меморіальних дощок, музеїв бойової та трудової слави; розширювати мережу і удосконалювати форми роботи молодіжних клубів, музеїв, кімнат бойової слави на підприємствах, у школах, у колгоспах, радгоспах, у районних центрах і містах. Слід насичувати роботу революційним патріотичним змістом, надавати яскравого емоційного забарвлення святам, проводити походи по місцях боїв радянського народу з фашистськими загарбниками в масштабах району, області, краю, республіки; розробити туристські маршрути по місцях найважливіших битв громадянської та Великої Вітчизняної воєн» [8, с. 529].

Не можна залишити поза увагою затвердження першого типового Положення «Про народні музеї» (Міністерство культури СРСР, лютий 1965 р.), яке дало подальший поштовх у підйомі історико-краєзнавчої діяльності піонерської організації СРСР та зокрема УРСР. Партійні комітети поклали функції методичних центрів на обласні краєзнавчі музеї.

Заслуговує на увагу і той факт, що перед піонерами України окреслювалися нові історико-краєзнавчі завдання, приурочені святкуванню 50-річчя ВЛКСМ. Так, під час роботи II Пленуму ЦК ВЛКСМ (3 лютого 1967 р.) було прийнято Постанову «Про подальше поліпшення діяльності ВЛКСМ по керівництву Всесоюзною піонерською організацією імені В. І. Леніна, в якій зазначалося: «...глибоко і яскраво розкривати велич подвигу радянського народу, який будує комунізм. Усе це має стати головним змістом руху

червоних слідопитів, піонерських експедицій та краєзнавчих походів, подорожей по ленінських місцях». На Пленумі наголошувалося на важливості патріотичного виховання піонерів, під час Всесоюзного походу по «місцях революційної, бойової та трудової слави радянського народу і зобов'язує комітети комсомолу ширше залучати до участі в ньому нові піонерські загони. Необхідно виховувати в кожного піонера гордість за свою велику Батьківщину, почуття господаря радянської землі, дбайливе ставлення до народного добра, вміння дорожити тим, що дісталось йому в спадок від старших поколінь революціонерів». Далі в документі зазначалося: «комітетам комсомолу звернути увагу на удосконалення естетичного виховання юних піонерів, залучення дітей до скарбів вітчизняної та світової культури» [7, с. 433].

У іншій Постанові Секретаріату ВЦ РПС і Секретаріату ЦК ВЛКСМ (29 липня 1969 р.) було запропоновано «Положення про Всесоюзний огляд-конкурс на кращу постановку виховної роботи з дітьми та підлітками за місцем проживання», в якому наголошувалося на необхідності «створення широкої мережі клубів за інтересами, таких як: червоні слідопити, друзі Радянської Армії, Авіації і Флоту тощо. Організовувати екскурсії на заводи, в колгоспи і радгоспи, по історичних місцях, в музеї, на виставки, шефство над могилами воїнів, пам'ятниками учасникам громадянської і Великої Вітчизняної воєн, участь у Всесоюзних походах по місцях революційної, бойової та трудової слави радянського народу, туристських походах по рідному краю...» [9, с. 430].

Зауважимо, що кінець 60-х рр. ХХ ст. в роботі піонерської організації позначився новим інтернаціональним спрямуванням у її діяльності. Так, відповідно до виконання Постанови ЦК КПРС, Ради міністрів СРСР і ВЦРПС «Про заходи щодо дальшого розвитку туризму та екскурсій в країні», а також подальшого поліпшення виховання піонерів, школярів та молоді «в дусі дружби народів СРСР, радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму» історико-краєзнавча діяльність набрала масового характеру, завдячуючи цьому, дитячий та молодіжний туризм розвивався через широке залучення піонерів та школярів до вивчення історії держави, республік, інших країн. Разом з тим ЦК

ВЛКСМ спільно з Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник» і Центрального штабу Всесоюзного походу комсомольців та молоді по місцях революційної бойової і трудової слави радянського народу, продовжували розробляти нові історико-краєзнавчі заходи [10, арк. 32].

Висновки. Огляд ряду нормативних документів, постанов та розпорядчих документів дозволяє зробити висновок, що історико-краєзнавча діяльність піонерської організації України 60-х рр. ХХ ст. зазнала ідеологізації, яка простежувалася в усій роботі, проте була досить плідною та багатогранною, яка реалізовувалася через збір офіційних матеріалів про героїчні події на території їхнього регіону, під час всесоюзних, республіканських та обласних експедицій, туристичних походів, акцій та операцій, окреслених керівними органами влади.

Подальшого вивчення потребують такі аспекти проблеми, як висвітлення історико-краєзнавчої діяльності піонерської організації на сторінках педагогічної періодики.

Література:

1. Годовой отчет Черкасской обласной экскурсионно-туристской станции за 59-60 гг. // Державний архів Черкаської області. – Р-2565. – Оп. № 1. – Д. № 6. – 26 л.
2. Звіт Міністерства освіти УРСР про роботу екскурсійно-туристичної станції за 1963 р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. № 4715. – Оп. № 2. – Спр. № 176. – 38 арк.
3. Естафета боротьби і перемог // Піонерія України 1941–1982: Збірник: Документи, спогади, фотографії / упоряд. Б. М. Нудлін. – К. : Молодь, 1983. – С. 138–152.
4. Інформація обласних відділів народної освіти на виконання Наказу Міністерства освіти УРСР «Про участь шкіл та позашкільних установ в міжнародній кампанії по пам'ятниках культури» (заступнику міністра освіти УРСР тов. Миргородському П. 65 р.) // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. № 166. – Оп. № 15. – Спр. № 4414.

– 105 арк.

5. Мелихова Ю. А. История молодежного поисково-краеведческого движения в России в 40-е – начале 90-х годов XX века : на материалах Курской области : диссертация ... кандидата исторических наук : 07.00.02 / Мелихова Юлия Анатольевна ; [Место защиты: Кур. гос. ун-т]. – Курск, 2011. – 256 с. : ил.
6. Ничкало Н. Г. Вихованню юних лєнінцїв – партійну турботу / Н. Г. Ничкало // Піонерія України 1941–1982 : Збірник: Документи, спогади, фотографії / упоряд. Б. М. Нудлін. – К. : Молодь, 1983. – С. 166–173.
7. Постановление II Пленума Центрального Комитета Всесоюзного Ленинского Коммунистического Союза Молодежи «О дальнейшем улучшении деятельности ВЛКСМ по руководству Всесоюзной пионерской организацией имени В. И. Ленина» (3 февраля 1967 г.) // Справочник партийного работника / Черненко К. У., Халдеев М. И., Сиволобов М. А., Сторожев Я. В. – М. : Политиздат, 1967. – Вып. 7. – 512 с.
8. Постановления VIII Пленума ЦК ВЛКСМ // Справочник партийного работника / Черненко К. У., Халдеев М. И., Сиволобов М. А., Сторожев Я. В. – М. : Политиздат, 1966. – Вып. 6. – 544 с.
9. Постановление Секретариата ВЦСПС и Секретариата ЦК ВЛКСМ от 29 июля 1969 г. Положение О Всесоюзном смотре-конкурсе на лучшую постановку воспитательной работы с детьми и подростками по месту жительства / Справочник партийного работника / редакционная коллегия : Боголюбов К. М., Власов В. И., Мишунин П. Г., Разумов Е. З., Сиволобов М. А., Сторожев Я. В. – М. : Политиздат, 1970. – Вып. 10. – 487 с.
10. Річний звіт центральної дитячої екскурсійно-туристичної станції за 1969 р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. № 166. – Оп. № 15. – Спр. № 7144. – 65 арк.

Статтю відправлено: 28.05.2014р.

© Дука Т.М.